

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

Levél Ravasz László
püspökhöz

Ami Pál apostolnál
nem sikerült ..

Diáksors egy hitlerista gimnáziumban. — Blau rektor nyilatkozik. — Schlesinger János felhívása. — Votam a népkönyhán. — Olvasom. Nem olvasom...

Aranyhimzések,

mint Paróchesz, Tóráköpeny, Sulchanteritő, Talis- és Tfilintartók művészies kivitelben saját műtermemben készülnek

Kivánságra részletes árajánlattal szolgállok. Kész mintákat, rajzokat bérmentve küldök. Előkelő hitközségek birtokomban levő nyilatkozatai nálam megtekinthetők.

Schlesinger J.
Budapest, VII., Király-utca 1.

IMHOF MÓR Alapítva: 1882.

Saját gyártmányu kész férfi-, fiu- és gyermekruházati cikkek nagyban és kicsinyben. Külön szövet és mértékosztály. Olcsó beszerzési forrás. Öltöny, felöltő, átmenetika-bát, télikabát, városi bunda nagy választékban. Izléses kivitel. — Szolid árak. — Nem gyári munka.

Budapest, Rákóczi-ut 62

Minden **hétfőn**
reggel olvassa el a

REGGELI UJSÁG-ot
Friss, komoly és ötletes.

Ára 10 fillér

Minden ujságárusnál kapható

ŰRŐBUTOROK tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,

„KIRÁLY” VEGYTISZTÍTÓ

festő és gőzmosógár. Függönyök, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV., Magyar-utca 3. ~ Telefon: 85-1-29.

VII., Király-utca 15. ~ Tel.: J. 31-3-35.

Gyár: VI., Hajdu-u. 12-14. ~ Tel.: 93-1-95, 90-2-97.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Ami Pál apostolnak nem sikerült...

Levél RAVASZ LÁSZLÓ püspökhöz

Méltóságos Püspök Úr!

Morenu werabbenü *Vészi József* a mi tanítómesterünk oroszán-fogással *Harnack Adolf* „A kereszténység lényege“ című könyvet vette le a polcról, midőn megírta nagy feltűnést keltő cikkét, válaszul Ravasz László püspöknek. A cikknek még nagyobb hatása lett volna, ha a világhíres Harnack Adolf megállapításait a zsidóságról helyezte volna szembe a Ravasz-féle megnyilatkozással. És ezt alá lehetett volna festeni azzal, hogy Harnack kimondottan averzióval viseltetett a zsidósággal szemben és ennek dacára méltóan az ő nagy tudományos álláspontjához, kénytelen volt a zsidóságról, illetve a zsidó vallásról csak a legjobbat írni és ő nem tudott annyi hibát és fogyatékoságot megállapítani. Viszont Ravasz László püspök szavaiból kicsendül, hogy a zsidóság jóoldalaival szemben nagy meleg szeretettel viseltetik és ennek dacára sok keserű hibát és fogyatékoságot ró fel nekünk, melynek végső konkluziója az, hogy nem marad más hátra a zsidóság részére, mint betérni a keresztény vallásba.

Harnack Adolf egyik legjelentősebb megállapítása, hogy a kereszténység nem egy vallás, hanem „a vallás“, azonban ennek dacára ő mint tudós, nem foglalkozik térítéssel, viszont a püspök úr hivatásának megfelelően, nagyon természetes, főszempont a zsidóságot megtéríteni. Én a Püspök úr megnyilatkozásában azt kifogásoltam, hogy inkább mint szociologus, mint politikus kezeli a kérdést és ennek eredményeként megállapítja, hogy nekünk be kell térni. Viszont a keresztény egyház dogmatikus megállapításaiból kiindulva, nagyon természetes, hogy nemcsak hivatása, de kötelessége egy püspöknek mindenkit, akinek nem volt része a megkeresztelés malasztjában, azokat betéríteni és megnyerni az egyedül üdvözítő egyház részére. Rosszul mondja azt a Püspök úr, hogy a kereszténység egyik leg-

nagyobb hibája, hogy 600 millió lélekszámú egyház nem volt képes a 13 millió zsidót magába felolvasztani, mert a keresztény egyháznak és a papoknak kötelessége nemcsak a zsidót, de minden más vallásukat, így a muzulmánokat és budhistákat is betéríteni, mert az egyház tanai szerint, aki nem lett megkeresztelve, az nem idvezül. Így például köztudomású a keresztény egyház tanai szerint, hogy egy Sokrates, avagy egy Aristoteles és soroljuk fel az újabb kor nagyjait, egy Gabirol, egy Pakuda, egy Spinoza, vagy egy Mendelssohn nem juthatnának be a menyországba, legfeljebb a purgatóriumba. Ennélfogva hivatásuk és kötelességük a keresztény egyház vezetőinek *megmenteni* a saját szempontjukból *elkárhozult lelkeket* és azokat részesíteni a keresztviz szentségében. Mert hiszen enélkül nem tudnának idvezülni. Méltóságos püspök úr beszéde kapcsán a cikkek áradata rossz néven veszi a kiváló egyházfitól, hogy ő is buzgólkodik a hitetlenek megtérítésén. Ezen nem is szabad fennakadni, mert mikor a keresztény egyház sok százezer papja a hivatásának és kötelezettségének szemelött tévesztésével nem foglalkozna a térítéssel, ez azt jelentené, hogy *a keresztény egyház vezetői nem állanak hivatásuknak magaslatán*. Ezt nekünk, zsidóknak és más vallásuknak nemcsak hogy nem szabad rossz néven venni, hanem ezt nekünk meg kell érteni. Természetes, hogy ennek a térítésnek csak erkölcsi fegyverekkel szabad küzdeni, nem pedig úgy, mint a közép-korban, vassal és máglyával, sőt egyes helyeken arra is kényszerítették a zsidókat, hogy minden vasárnap keressék fel a székesegyházakat és hallgassák végig a térítési prédikációt.

Sándor Pál szintén cikket írt ez ügyben és példakép állítja oda *Csernoch János*, *Prohászka Ottokár* és *Balthazar Dezső* püspököket és büszkén emlegeti, hogy ő ezekkel meleg baráti viszonyban is volt, de ezek őt soha nem akarták a keresztény egyházba betéríteni. Ezzel szemben meg kell jegyezni, hogy az illető egyházfők *Sándor Pállal*, a *politikussal* érintkeztek, de nekik is mint egyházfejedelmeknek kötelességük lett volna minden veszendő lelket betéríteni, megnyerni, mert az egyház dogmái szerint keresztség nélkül nincs idvezülés. *Sándor Pál* azt is állítja cikkében, hogy *Csernoch János* hercegprimás nem is szerette a kitért zsidókat. Ezt én *Sándor Pál*-nak nem vagyok hajlandó elhinni, mert az egyház tanai szerint a kitért a keresztségben ujjaszületik, azt pedig képtelenség elképzelni, hogy egy egyházfő a megtért báránykákat nem szereti. Különben mint koronatanu igazolni tudom, mert éveken át laktam a Damjanich-uccában, hogy *Csernoch János* a kitért *Orosdy* családnál csaknem minden alkalommal vendégeskedett, valahányszor Pesten tartózkodott. Saját szemeimmel sűrűn láttam kocsiját az *Orosdy* palota előtt, ami hangosan ellentmond azon állításnak, hogy a hercegprimás nem

szerette a kitért zsidókat. Az lehetséges, hogy bizonyos fajtáju kitéréseket nem szívesen látott és talán ezekre vonatkozólag ejtett el valamelyes elvető nyilatkozatot.

Méltóságos Püspök Úr:

Az Ön szózatának túlhangos volt a visszhangja, de ennek nem az a magyarázata, hogy mi zsidók nem tudjuk elviselni a kritikát. Sőt ellenkezőleg: bennünket mazochizmussal vádolnak; az önantisemitizmusnak már irodalma is van és erről helyben ankétet is tart egy fiatalos rabbi. Az Ön becsületesen nyílt, nyersen őszinte felhívása, hogy térjünk ki, izgatta fel hittestvéreim kedélyét. Ezek sajnos, saját dogmáinkat és tanításainkat sem ismerik, még kevésbé tudják, hogy minden keresztény pap *hivatása és kötelessége* téríteni. Az önök számtalan vértanui elmentek még az emberevő pápuák közé is téríteni és az önök tanítása szerint kétszeres kötelesség elsősorban a zsidókat megtéríteni. Már az Evangéliumban lehet olvasni: „*Menjeteink inkább Izrael házának eltévelyedett juhaihoz*“. Legyen nekem megengedve ezzel szemben az Ön által bizonyára ismert beszélgetést *Pappus* és *Rabbi Akiba* közt feleleveníteni. *Pappus* elébetárja *Rabbi Akibá*-nak az őt környező bajokat és veszedelmeket. Jóakarattal igyekszik őt megmenteni a biztos haláltól. Rábeszéli, hagyja el a vallását és a zsidó tudományt, térjen Hadriánus akkori államvallásába. (Ez a II-ik században történt, a keresztény vallás nem volt egyéb, mint egy elnyomott szekta). *Rabbi Akiba* egy állatmesével válaszolt. A róka csalogatta a halat a szárazföldre, de a hal inkább választotta a reá veszedelmes vizeket, mint a biztos pusztulást jelentő szárazföldet. Mi zsidók is ismerjük a mi sajátos problémáinkat, szenvedjük a mi bajainkat, látjuk a bennünket környékező veszedelmeket s még sem térünk ki, mert ez nekünk azt jelenti, amit a halnak a szárazföld: a biztos pusztulást.

Méltóságos Püspök Úr! Nálunk nem dogma és még a szakemberek között is kevesen tudják, hogy az eredendő bűn és a megváltás teóriája bennfoglaltatik a mi szent könyveinkben. De nálunk a megváltást a Sinai kinyilatkoztatás eszközölte, mely nemcsak a zsidókat váltotta meg, hanem *az egész emberiséget*. A mi szent hagyományaink szerint — és ezeket bizonyára Püspök úr is ismeri — *hetven nyelven áradt szét a Tízparancsolat és szólott az egész emberiséghez*. A mi tantételeink szerint *nincsen különbség ember és ember között*. A nekünk sokszor felhánytorgatott „kiválasztottság“ csak a következőkből áll: Míg a többi nép csak hét etikai parancsot kapott, az ugynevezett Noachidákat, addig a zsidók 613 parancsot kaptak a Sinai hegyen és ezt vállalták is. Magukra vették és vállalták ezzel az ugynevezett törvény igáját. Mikor Gamaliel tanítványa, az önök Pál apostola, elindult meghódítani a pogány világot az

Egyisten eszméjének, abból indult ki és az volt sikerének titka, hogy a pogányság nem bírja elviselni a törvény igáját. Tudtommal tharsusi Saulus a későbbi Pál apostol önöknél a legnagyobb szentek közé tartozik, de nekem a kerítésen kívülről is meg kell állapítanom, hogy nálánál lánglelkűbb apostol, nagyobb hittérítő, vagy mondjuk úgy: zseniálisabb ember kevés élt e földtekén. Minket is meg akart téríteni, sőt le akarta rólunk venni a törvény igáját, de ennek dacára sem volt eredménye. *És higgye el nekem, Püspök úr, ami Pál apostolnak nem sikerült, az nem fog sikerülni: senkinek és soha!*

Mélységes tisztelettel

Dr. Kenéz-Kurländer Ede

Zsidó fiu a hitlerista iskolában

Január közepén jelent meg a német könyvpiacra Josef Maria Frank „Volk in Fieber“ című regénye, mely a német gazdasági és szellemi válságnak, a polgári osztályok széttörlésének, a köztársaságért és a „harmadik birodalom“-ért folyó harcoknak szerteágazó problémáit tárgyalja. A regénynek egyik megkapó fejezete egy zsidó gimnazista gyerek naplója, amely megdöbbentő képet rajzol a hitlerista és antiszemita tanoktól megfertőzött német iskolákba járó zsidó tanulók lelki válságáról. Ebből a naplóból közöljük az alábbi részletet.

Mikor negyedikbe jártam, olyan voltam, mint a többi fiu. Barátaim voltak, a kikkel együtt rugtam a footballt és együtt játszottam indiánosdit a város-melletti hegyen. Legjobb barátom Rolf Stuhr volt, apám jó barátjának, Stuhr államügyésznek a fia. Stuhrek éveken át a mi házukban laktak. Rolfot és engem valóságos barátokként ringattak. Egy háznál nevelődtünk, egyforma ruhában jártunk, közös játékszereink voltak, együtt csináltuk meg az iskolai feladatokat, szóval a legjobb pajtások voltunk.

Ebben az időben köztem és a keresztény fiuk között nem volt semmi különbség. Benno Vagellel, aki szintén zsidó és velem egy osztályba jár, alig érint-

keztem. Benno különben senkivel sem volt jóban, a fiuk félték tőle, mert ő volt a legerősebb az osztályban. Az, hogy mi ketten mint zsidók összetartozunk, soha sem jutott eszembe. A hittanórákon belém plántálták a zsidóságom tudatát, de soha, sem a közös játékokon, vagy kirándulásoknál, sem az iskolában nem érezte velem senki, hogy én más vagyok, mint a többi.

A nagy vakáció után megváltozott a helyzet. Már előző este tapasztaltam valami furcsaságot, ami egész éjjel nem hagyott aludni. Este lementem sétálni az utcára és megpillantottam osztálytársamat Büchner Edit. Örömmel szaladtam hozzá, hogy elmeséljem neki élményeimet és érdeklődjem tőle, mit tud az új fiukról. Edi, aki mindig jó barátom volt, közeledésemre láthatólag zavarba jött, a kérdéseimre nem válaszolt, hanem elfordult és sietve, köszönet nélkül faképnél hagyott. Csodálkoztam, nem értettem a dolgot, gondoltam, majd másnap az iskolában magyarázatot kérek Editől.

Másnap elmentem az iskolába, de mikor beléptem az új tanterembe, én jöttem zavarba. Régi barátaim, akiket vidáman üdvözöltem, sorra elfordultak és rám se hederítettek. Óra után egyik-másik odajött hozzám és dadogva elmondta, hogy kénytelen megszakítani velem a barátságot, mert ha nem teszi, vele is meg-

szakítanak minden érintkezést a társai s még tetejébe meg is verik. A legtöbbször azonban ki se magyarázkodott, egyszerűen nem fogadta a köszönésemet, ha meglátott az utcán, átment a másik oldalra, szóval idegen lett számomra, köztük volt Rolf Stuhr is, akivel együtt nevelkedtem. Az ő szakítása érintett a legfájdalmasabban, keservesen sirtam miatta.

Ezen a napon kezdődött el számomra a szenvedések korszaka. A padomra minden nap egy horogkeresztes cédulát ragasztottak ezzel a szöveggel: „Verd be a zsidó fejét, így vivod ki a jövőt“! Mikor levakartam a cédulát, az egész osztály vihogott. Egy nap egy nagy horogkeresztet véstek a padomba. Jelentettem Tipfel tanárnak, aki megnézte és így szólt: Horogkereszt a te padodon? Nem értem. A horogkereszt nemzeti jelvény, te pedig zsidó vagy, ugyebár?

Késemmel levakartam a horogkeresztet, de másnap ujat véstek a padomba. A táblára is folyton horogkereszteket rajzoltak, hogy engem bosszantsanak. Benno, aki erős fiú volt, úgy védekezett ez ellen, hogy a horogkereszt mellé odarajzolt egy szovjetsillagot és elővéve ismétlő piszolyát, megkérdezte a fiukat, hogy ki mer vele kikezdeni. Persze senki sem mert. Bennoval nem ártana jóban lenni, de Benno, bár ő is zsidó, fütyül rám, mert szerinte én egy kizsákmányoló „kapitalista“ vagyok.

Az osztályban nem állnak szóba velem. Gyakran kiköpnek előttem. Ha valakihez véletlenül hozzáérek, feltűnően letörli magát, ha egy padhoz ér a ruhám, papírral dörzsölik le azt a helyet, mintha fertőző beteg volnék. Legrosszabb a tornaórán. Szakaszokba vagyunk beosztva, de senki sem akar mellettem állni. Jobbra, balra tőlem üresen hagynak egy helyet. A szerekben nem hagynak tornászni. A nyújtóról — mikor még ellenszegültem — egyszerűen lerántottak. A magas- és távolugrásban szintén megakadályoznak. Bidé, a tornatanár szándékosan nem vesz észre semmit. Mikor rám kerül a sor, át megy a másik szakaszhoz. Egyszer pa-

naszra mentem hozzá. Csodálkozást tetetett. „Mindebből semmit se láttam. Hogy lehetséges ez?“ És megkérdezte az osztályt, igaz-e, amit mondtam. „Hazudik“ — zugta kórusban az osztály. „Na látod — szólt Bidé mosolyogva — hát mit akarsz? Kisérteteket látsz. A vádaskodásért büntetést érdemelnél, ez egyszer azonban nem bántlak“.

Nem birtam tovább, elmeséltem mindent az apémnek, aki azonnal felkereste az igazgatót. Az igazgató — öreg, nyugdíjazás előtt álló, jóakaratu ember — vizsgálatot indított, magához hívta a tanárokat, becitálta az osztályt. A vizsgálat eredménytelen maradt, valami kevés kiderült, mire az osztály intést kapott, engem orvosi bizonyítvánnyal felmentettek a torna alól, — különben nem változott a helyzet.

Osztálytársaim között a legrosszabb Rolf. A vakáció előtti napon találkoztam vele, köpött egyet és keresztül nézett rajtam. És mindez azért, mert zsidó vagyok és nem keresztény, mint a többi. Azért kell egyedül lennem, azért nincs nyugalmam. Sokat gondolkozom ezen, de sehogyse tudom megérteni. Csak azt tudom, hogy legjobb volna meghalni, akkor nyugalmat találnék. Olyan ember vagyok, mint a többi s mégis azt mondják, hogy rász vagyok, értéktelen, megvetni való senkiházi. Emlékszem egy földrajzórára, éppen a föld népéről tanultunk. „Mely népek nem tartoznak tehát Európához“ — kérdezte Boll tanár, Waldemár Tipfel, akit kihivott felelni, felsorolta ezeket a népeket: a botokudok, a pápuák, a nyam-nyamok, hottentották és — zsidók. Az egész osztály nevetett, Boll azonban nem törődött vele és csak annyit mondott Tipfelnek: „Ülj le!“ De Benno nem hagyta annyiban, felháborodva pattant fel a helyéről: „Kikérem magamnak, ez közönséges dolog, el fogom mondani az apámnak“. Boll erre a kifakadásra két órai szobaárístomot adott Tipfelnek, aki azonban ezt sohse ülte le.

Zsidó vagyok és zsidó is maradok. Összeharapom a fogaimat — kitaratok az érettségiig. Aztán az egyetemre megyek.

Tanár akarok lenni, tanítani szeretném az olyan ifjakat, mint amilyen én vagyok. Ha nagy leszek, visszagondolok ezekre az időkre, amelyeket sohse fogok elfelejteni. Támogatni fogom a gyöngéket és

arra fogom tanítani a fiukat, hogy keresztények és zsidók között nincs különbség, minden ember egyformán ember, Istennek gyermeke mind és egy nagy család kötelékébe tartozunk valamennyien.

Blau rektor nyilatkozik

Több külföldi lap megbízásából felkerestem dr. Blau Lajost, hogy az európai érdekességű „Hacofe”-ügyben nyilatkozatra bírjam.

Az igazgató úr lekötelező szívéllyességgel fogadott és elmondotta, hogy 1911-ben indította meg a „Hacofe”-t és ez 1928-ig az egyetlen tudományos folyóirat volt az egész világon.

Ehhez a laphoz — mondotta az igazgató úr — *a magyar zsidóknak semmi közük sincs, amennyiben a lap anyagi támogatásában a magyar zsidóság, a pesti izr. hitközségen kívül, részt nem vállalt. A munkatársak mind ingyen dolgoztak és a deficitet évekig ő fizette a saját zsebéből.* Erre azonban a mai időkben gondolni sem lehet.

A „Magyar Zsidó Szemlét” 40 évig szerkesztette. Szerzett a lap számára a kormánynál, az irodánál és a Chevránál szubvenciót, a pesti hitközség pedig már az elődeinek is adott. A „Hacofe” szubvenciói azonban alig fedezték a lap előállítási költségeit.

A „Hacofe” 1928-ig egyedüli héber tudományos folyóirat volt az egész világon és még ma is kapja a leveleket Amerikából, Hollandiából és a világ minden tájáról, amelyekben a „Hacofe” megszűnte fölött sajnálkoznak.

Ma a jeruzsálemi egyetem is kiad egy ilyen lapot. Ez azonban leginkább a jeruzsálemi egyetem tanárainak cikkeit közli, ezért a „Hacofe”-t nem pótolja.

1786 óta adnak ki héber tudományos folyóiratokat, de egy sem volt, amely elérte volna a 15. évfolyamát. Egy volt, amely tizenkét évig élt, de ez is inkább szépirodalmi jelleget viselt magán.

A lap megszűnése után — mondotta az igazgató úr — levelet írt a Pesti Izr. Hitközségnek, amelyben a szubvencióról lemond, mint-hogy *a lap megszűnt, így a szubvenciónak a költségvetésben helye nincs.*

Most hallja először, hogy az 1932. évi szubvenciót valaki felvette. Erről mostanáig nem is tudott és őszintén szólva, nem is hiszi, hogy a hitközség a szubvenciót kiadta ...

Felhívtam az igazgató úr figyelmét a Szombatra, amely már több számában foglalkozott a szeminárium ügyeivel.

Erre vonatkozólag az igazgató úr azt mondta, hogy a kormány támadását egyáltalában nem találja indokoltnak, mert a kormány mindig a legnagyobb jóakaratot tanúsította a szeminárium ügyeivel szemben és ezt a jóakaratot tanúsítja ma is ...

Janovics Sándor.

*

A rektor úr Öméltósága böles nyilatkozatának csak egy részletére akarunk kitérni, még pedig arra a részletére, amely a „Szombat”-nak a Rabbiszemináriumra vonatkozó cikkeire céloz.

Félreértések elkerülése végett, meg kell állapítanunk, hogy a „Szombat” nem támadta a kor-

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvasom

Stern Samu elnök debreceni beszédének egyik részlete ellen vezércikket írt egy debreceni orthodox előljáró. Azt hiszem túllőtt a célon, Mert ha valaki békéről beszél, akkor nem biztos, hogy neológ-orthodox unifikációt értett alatta.

Nem olvasom

Krámer Miksa, a Szentegylet elnöke megválasztása alkalmából nagy vacsorát rendezett a Goldmark-teremben. A hitközség és a szentegylet minden vezetője megjelent a vacsorán, ahol két fajta pezsgő mellett tartották meg az áldomást. Sándor Pál jóhangulatban volt és a jelenlevő Grosszmann Zsigmond és Fischer Benjámín rabbik előtt évődve azt a kérdést vetette fel, hogy amiként van koser és „nészach“ bor, miért nincs meg ugyanez a megkülönböztetés a sörnél? A vacsorán távollétükkel feltűntek Gábor Gyula dr., az Izr. Iroda elnöke, Munkácsi Ernő dr. a hitközség főügyésze, Csergő Hugó dr., továbbá Patai József dr., Schönfeld József dr. és Pintér Miksa lapszerkesztők.

Olvasom

Levelet írt nekem egy előfizetőm, hogy magyarázzam meg neki, milyen héber szavakkal mentegtettem a multkor magamat, amikor arról volt szó: miért nem ostromoz a „Szombat“ kiméletlenül minden

visszásságot? — Azt írtam ugyanis: „wocháj bohem velo sejomusz bohem“, ezek a szavak azt jelentik: „A Tóra arra való, hogy az ember éljen mellette, nem pedig arra, hogy meghaljon miatta.“ Vagyis: az ember mondja meg az igazat, de vigyáznia kell, hogy ne törjék be a fejét, támadja a hibásokat, de csak a magyar közmondás értelmében: „üsd agyon, de ne nagyon“.

Olvasom

hogy a prágai hitközség vezetősége radikális lépésre szánta el magát a kitérőkkel szemben. Elhatározta, hogy mindazoknak a nevét és címét nyilvánosan közzéteszi, akik kilépnek a hitközségből. A hitközségnek az az intenciója, hogy a kitérés nem magánügy, hanem olyan aktus, amely érdekli a nyilvánosságot. A kitérőknek ez a nyilvános megbélyegzése mindenesetre radikálisabb módszer, mint amit a pesti hitközség követ. Itt diszkrétan kezelik a kitérések ügyét és csak az év végén tudunk meg egy statisztikai számot a kitérésről. De, hogy ki és miért tér ki, azt a rabbiság olyan titokban tartja, mint az orvos páciense baját. Pedig itt a nyilvánosság mindenképpen csak használna.

Nem olvasom

Az orthodox iroda elnökének levele. Kahan-Frankl Samu hetenként maga köré gyűjt talmudtudós embereket és előadást tart nekik a zsidó törvénykodex, a „Sulchan Aruch“ IV. részéből, a zsidó ma-

gánjogról szóló Chosen-Mispat-ból. Ezt a vállásossággá finomult tudományszeretetet irigyelnünk kell az orthodoxoktól s azt szeretnők, hogy a neológ zsidóságban is támadjanak a tudománynak ily önzetlen, hivatásos, de nem hivatalos viselő művelői. Magyarországon a neológia nem produkált ilyen típusokat, mert ilyesminé lehetett volna Hatvany Lajos báró és ilyen zsidó típust képpiselt Baumgarten Ferenc, akik azonban — kikeresztelkedtek.

Nem olvasom

A múlt héten Krámer Miksa chevrai elnök tiszteletére a Goldmark-teremben rendezett vacsorán kétféle pezsgőt is ittak. Bár a rabbisági felügyelet alatt álló teremről van szó, a kétféle pezsgő nem jelenti azt, hogy kóser- és nészech pezsgőt, hanem nészechet és még nészechet. Ezt különben nem én, hanem a jelenlevő kasrusz-rabbi konstatálhatta. Ő bizonyára ebből az esetből megtanulja, hogy valamivel türelmesebben kell megítélni elődei, a volt kasrusz-rabbik és a jelenlegi kollégái működését, amely a mostoha viszonyok miatt nem lehetett eredményes. Hisz a hitközség előkelői nem rösteltek előtte is pezsgőzni. S most mit csinálna a pesti kasrusz-rabbi, ha egy vidéki rabbi ezek után kijelentné róla, hogy ő is elvesztette ritualitási megbízhatóságát, mert jelenlétében nészechet ittak és még nem is tiltakozott hangosan ellene?

Olvasom

*Georg Bichlmair bécsi jezsuita-
atya beszédét, amelyet „Béke & földön“ címen a rádióban tartott. Ezren és ezren hallgatták a jezsuita páter nemes humanizmustól áthatott beszédét, melyet az egész kereszténységhez intézett, hogy hagyjon fel a gyűlölettel és utasítsa el magától az antiszemitizmusnak*

a zsidók ellen irányuló tanait. A zsidó nép ajándékozta a kereszténységnek a Megváltót — mondotta többek között — és ezért a kereszténység csak szeretettel és hálával viseltethet a zsidóság iránt. Az antiszemitizmus ellenkezik a katolikus egyház szellemével és a pápa a kereszténységhez intézett szózatában ismételten utalt arra, hogy nem szabad gyűlölni azt a népet, amelyből a Megváltó származott.

Ehhez a beszédhez nem szükséges kommentárt fűzni, legfeljebb az aktualitás kapcsán annyit, hogy a jezsuita páter nem rontotta le beszédének hatását azzal, hogy —

Olvasom

A budapesti orthodox hitközség új alapszabályai értelmében a hitközség ezentúl nem várja meg, amíg valaki felvételre jelentkezik, hanem jelentkezés nélkül adóztatja meg mindazokat, akikről feltehető, hogy rituális életet élnek s a szombatot megtartják. Egy ilyen adóalany, akit utólért a hitközség keze, kénytelen lesz tetteivel bizonyítani — hogy nem vallásos. Ez az új intézkedés azt bizonyítja, hogy a hitközség finansziális okokból kénytelen a maga régi, az eddigi erkölcsi és egetalkotó zártkörűségét feladni. Meg fog tehát valósulni Budapesten a régi mondás: „In Pest sind die Orthodoxen keine echten Orthodoxen, die Neologen keine echten Neologen, nur die Poschim sind echt“.

Nem olvasom

a szerkesztő kolléga apologetikus cikkét a lapjában, a hol egyébként öt-hat felekezeti nagyságot vonultat fel hasonló tárgyú cikkekkel. köztük olyat is, akinck cikke nem nagyon érdemelte meg, hogy nyomdafestéket lásson. Bizony hasonló esetben, mikor a magyar zsidóságot valamilyen támadás érte, a lap alapítója,

Szabolcsi Miksa nem vonult háttérbe, hanem kiállt a gátra és ő maga írta meg nagyszerű verével a támadást fölényesen megsemmisítő, érdekes és figyelemreméltó cikkét. Az utód azonban a „középkor” „gyöngyszemekkel” kivert elefántcsonttornyába vonul vissza.

Olvason

A berlini Rathaus-ban élénk érdeklődés közepette alakult meg a Reichsbund zum Schutze geschiedener Frauen (Birodalmi szövetség elvált asszonyok védelmére).

1929-ben a német birodalomban 39.424 válás történt, csak magában Berlinben 8101. A szövetség ingyenes jogi tanács-csal, képviselettel, orvosi kezeléssel, pályaválasztó utbaigazítással látja el tagjait. Az ismert jogász, dr. Herbert Fuchs, beszédében kifejtette, hogy Németországban 100 házasság közül 90 holdogtalan, 8 közömbös és csak 2 boldog. A legtöbb felszólaló hasonló értelemben beszélt.

Olvason

Az „Uj Kor”-ban a legujabb hiradás szerint Hitler berlini hivei a legjelentéktelenebb lehetőséget sem hagyják kihasználatlanul, hogy a zsidók elleni bojkotot a polgári élet minden megnyilatkozásában keresztül vigyék. A legujabb jelszavuk már nem az, hogy „ne vásároljatok zsidónál”, hanem . . . No igen. Lelkes Hitler-legények éjszakáról-éjszakára végig járják azokat a berlini kávéházakat, amelyeknek az a jellegzetességük, hogy a hölgyek férfikiséret nélkül szoktak érkezni, ezzel szemben többnyire férfikisérettel szoktak távozni belőlük. Ha valahol meglátnak egy magányosan ülő hölgyet, egy színes papirpillangót tesznek elébe az asztalra. A papirpillangó szárnyán figyelmeztető felirat van: „ne barátkozz zsidóval”.

Papirpillangó az asztalon: tagadhatatlanul ötletes és stilszerű. És az is bizonyos, hogy Hitler hiveiben van még invenció. Most már nemcsak a zsidóboltokat bojkotálják, hanem . . . Ezzel szemben most az egyszer legmesszebbmenő helyeslésünkkel találkozunk. Igen, ezen a téren csak bojkotáljanak bennünket. És őszintén kívánunk sikert nekik. A régi és ugyancsak stilszerű egyházi igéhez: in hoc signo vincens. A pillangókat átengedjük nekik. A papirból és a husból valókat egyaránt. Aztán, amikor muszáj, majd jelentkezzenek nálunk.

Nem olvasom

Schlésinger János, a külföldre kényszerített zsidó diákok segélyakciójának csupa-sziv vezetője, panaszkodik, hogy rendkívül sok orthodox szülő kér egyetemi hallgató fia részére segélyt, de az akció egy orthodox zsidótól még egy fillért sem látott. A panaszból látszik, hogy Schlésinger János teljes buzgósággal nekifeküdt a diáksegélyzésnek és hogy új forrásokat szeretne nyitni az akciónak, de még nem ismeri eléggé a magyar neológ-orthodox relációkat. Az egykori magyarok nemcsak Mária Teréziának ígérték: vitam et sanguinem, sed avenam non (életet és vért, de zabot nem), az orthodoxok is minden nem-orthodox segélyakcióval szemben azt a jelszót hangoztatják: „Ovinum sed non avenam”. Azaz: egy „Ovinu”-imát igen, de zabot már nem. Beszélik, hogy egy orthodox vezérférfit megtámadtak 1912-ben, mert rokonszenvezett az akkoriban megkísérelt orthodox-neológ egyesüléssel, amire ő nevetve felelt: „Nem tudjátok-e, milyen alapon akarok én a neológokkal megegyezni? — azon az alapon, hogy ők vegyék át a mi összes — schnorrerjeinket.” De mindez ne lankassa Schlésinger János buzgalmát és odaadását.

HIREK

Látogatás egy népkonyhán

Pár hónappal ezelőtt, a Chevra Kadisa székházavató ünnepi közgyűlésén mondotta Stern Samu hitközségi elnök ezeket az emlékeztető szavakat:

— Azt akarom, hogy télen egyetlen éhező zsidó ember ne legyen Budapesten.

Az elnök állta is a szavát. Nagyszabású inségakciót indított meg s ma már a fővárosban három rituális népkonyha működik a hitközség és a Szentegylet közös vezetésében. A hitközség büdzsáját nem nagyon terheli az inségakció, amelynek költségeit fedezik a pénz- és természetbeni adományok és a Szentegylet több ezer pengős hozzájárulása. Az inségakció anyagbeszerzése úgy történik, hogy a hitközség minden héten átvesz kb. 1200 hetijegyet a fővárosi inségakciótól, ennek ellenében a főváros leszállítja a népkonyhák anyagszükségletét. A hitközség ezt az anyagot kiegészíti s feldolgozásukat rituális szempontból ellenőrizteti.

*

Meglátogattuk az egyik ilyen rituális étkezőt. A Wesselényi-utcai zsidó polgári iskola épületében van az étkező, illetve lejárata a Kertész-utcából nyílik. Szűk souterraine helyiség ez, mely a népkonyhák megszokott képét mutatja: egyik végén ott állnak a szakácsnők a hatalmas kondérok mellett és szünet nélkül porciózzák az ebédet, amely jelenleg lebbencs-levesből, borsófőzelékből és két darab kenyérből áll. Kopott, borostás, viharvert arcú emberek és fejkendős, szatyros asszonyok állnak sorban az ebédért, amelyet vagy itt fogyasztanak el a hosszú asztalnál, vagy pedig haza viszik a családjuknak. Ételszag, zsibongás és mohó kanalazás zaja tölti meg a helyiséget.

Az étkező főgondnoknője, Bárd Rezső-

né elmondja, hogy naponta 550 ebédet főznek. Leves, főzelék, kenyér a megszokott menü, hetenként háromszor hús van, ilyenkor a szegények megrohamozzák az étkezőt és nagyon nehéz lebonyolítani a forgalmat. Természetesen a szombati ebéd a legjobb. Legutóbbi szombaton ez volt a menü: solet-leves, dinsztelt hús, rizzsel és burgonya körítéssel, mákos bájgli és barchesz.

Az ebédjegyeket és utalványokat az előljáróság adja. Sokan csak a következő hétre kaptak ebédjegyet, de azért eljönnek ide, leülnek sorba a hosszú lócákra és türelmesen várnak, hátha jut nekik egy kis maradék. A közönség a társadalom különböző osztályaiból rekrutálódik, amelyeket közös nevezőre hozott az ingyen ebéd demokráciája. Az örök szegények mellett itt vannak a jobb napokat látott szegények: állás nélküli mérnök, a páciensnélküli orvos, a kliensnélküli ügyvéd, a tönkrement kereskedő, a B-listás tisztviselő stb. Az étkező „sztárja” nem is a diplomás intellektuel, akinek nyomora már megszokott dolog, hanem egy lecsuszott nagykereskedő, aki valaha fővárosi bizottsági tag és dúsgazdag háztulajdonos volt, de jelenleg is van ötszobás komfortos lakása, elegánsan berendezve, állítólag perzsaszőnyegekkel. Négy szobát kiad, a szőnyeget nem tudja eladni, egzisztenciája nincs, a cifra nyomoruság ide kényszeríti.

Néhány típus: Az átmeneti népkonyhás. Ez egy termetes hölgy, kalapban, perzsagalléros télikabátban. Állástalan mozizongorista finomkodva eszik s egész lényén előmlik a méltatlankodás, hogy idáig jutott. („Csak állásom legyen, többet nem lát engem a népkonyha”). A duplázó: Jó gyomru, mindig éhes ember, aki erőszakkal, vagy trükkel igyekszik kipanamázni magának egy második adagot. Néha sikerül is neki. Az elégtelen: Mindig kritizál, kevesli az adagot, kifogásolja a minőséget és időnként azal fenyegetődzik, hogy átmegy a keresztényekhez. (Ez alatt a fővárosi étkezőt érti.). A maradékosok: Ezek a

pechresek, akik nem tudnak ebédjegyet szerezni. Ott ülnek a lócán, vagy a szűk lépcsőházban ácsorognak. Csupa gorkiji alak, akit az éhség és remény kerget be ide az utcáról. Méhely Lajosnak sem kell lenni annak a megállapításához, hogy ezek a maradékosok nem mind semiták.

— Az úgy van, tetszik tudni — mondja az egyik — hogy a maradékot valláskülönbség nélkül osztják szét.

S már rohannak is le a maradékért. Dobogva, egymás hegyin-hátán törtetve, mint az éhes farkasok. (V. a.)

Szózat a zsidó nőkhöz!

A numerus clausus áldozatai, a bujdosó diákok százai, akik Európa különböző egyetemi városaiban tél idején a legnagyobb nyomorral küzdenek, segítséget kérnek hazúlról. A Központi Diáksegítő Bizottság, mely egy évtized óta a segítségi akciót intézi, gazdasági viszonyaink következtében súlyos, sőt, válságos helyzetbe jutott, s a most esedékes segítyt nem tudja előteremteni. Ha segítség idejekorán nem érkezik, fiainkat pusztulás, a hazai zsidóságot erkölcsi vereség fenyegeti.

A magyar zsidó nőkhöz fordul a Bizottság, az anyai és testvéri szivekhez, hogy siessenek diákjaink mentésére. Minden alkalom most arra szolgáljon, hogy a zsidóságért szenvedő ifjak sorsát enyhítse. Minden társadalmi összejövetelen gondoljanak a magyar zsidó nők a szenvedőkre is, járuljanak filléreikkel a szent célhoz. Ahol kisebb, vagy nagyobb körbe gyűlnek, ott egyúttal adakozzanak. Minden családi ünneplés, minden vigalom, minden örömteljes alkalom, eljegyzés, esküvő, vagy más holdog családi esemény alkalom a jótetre. Ez különben is ősi zsidó hagyomány.

Az öröm, mely minket ér, alkalom, hogy testvéreinknek örömet szerezzünk. — s a bánat, vagy fájdalom alkalom arra, hogy testvéreinket a fájdalomtól megóvjuk. Család és társadalom, ma-

gánélet és közélet, iskola és templom — mind a cselekvő áldozatbiró jótékonyság székhelye legyen.

A zsidó nők mindig előljártak a jótékonyságban. S ha az otthoni szegényeken segítenek, — annál inkább kell segíteniök a távollevőkön, akik önhibájukon kívül bujdosnak s akiknek nem jut még az az enyhülés sem, amelyet a szegényes otthon nyújthat. Idegen városok padlás-szobáiban fáznak és éheznek, vagy idegen részvétlen ember-sokaságok közt járnak reménytelenül. Minden szegénynél szegényebbek ők s emellett a tudomány mártirjai. Ők a mi jövőnk reményei s jövőnket tagadnók meg, ha rajtuk nem segítenénk.

Adományok a Központi Zsidó Diáksegítő Bizottság számlája javára a Belvárosi Takarékpénztárhoz (Budapest, IV. Petőfi Sándor u. 2) küldendők.

Schlésinger János,

a Központi Zsidó Diáksegítő Bizottság elnöke.

BLUM ÖDÖN GYÁSZA. Nagy csapás érte a fővárosi zsidóság egyik legkitűnőbb alakját, dr. Blum Ödön miniszteri tanácsost, a lipótvárosi templomkörzet elnökét. Nővére, Blum Gizella hosszas szenvedés után Nagykárolyban elhunyt. Jószivű, finomlelkű, minden nemesért és szépért lelkesedő urinő volt, aki egész életét családjának szentelte. Özv. dr. Roóz Samunénál élte le élete utolsó éveit és itt is szenvedett ki. Nagy részvét mellett temették vasárnap Nagykárolyban. Az egész hazai zsidóság őszinte részvéte nyilatkozik meg a népszerű és kiváló körzeti elnök és nagyrabecsült családja iránt. Az V. ker. körzet és a Budapest Lipótvárosi Imaházegyesület válaszmánya csütörtökön este tartott együttes ülésén foglalkozott e gyászessel és részvétáviratot intézett a gyászbaborult családhoz.

KETTŐS JUBILEUM. Hermann Emil dr., a Budai Poliklinika igazgatója, neves szakorvos és neje, Erdélyi Célia, a napokban ünnepelték ezüstlakodalmukat és egyben Hermann dr. orvosi működé-

sének harmincéves fordulóját. Hermann Emil alapította az Augusztus főhercegnő védnöksége alatt működő Budai Poliklinikát, amely évente 50—60.000 szegény beteget gyógykezel. A felekezeti élet iránt is élénk érdeklődést tanúsít. A barátok és tisztelők számosan keresték fel jókívánságaikkal a jubiláns házaspárt, akiket csendes jótékonykodásukról széles körben ismernek.

KANIZSAI DEZSŐ, siketnéma intézeti igazgató a jellem kialakulásáról tartott előadást a Magyar Individualpszichológiai Egyesületben. Előadásában a fősúlyt nem az egyén jellembeli elváltozásainak a regisztrálására fordította, hanem a jellem kialakulási tényezőiről megemlekezve, a jellemet karakterizálta. Azután beszélt a társadalom hatásáról. A nagy tetszéssel fogadott előadás-hoz dr. Deutsch Ernő igazgató-főorvos szolt hozzá, s dr. Máday István, egyet. m. tanár, elnök, ki az Individualpszichológiai Egyesület nevében köszönetet mondott az előadónak.

BAUMHORN LIPÓT ÉPÍTŐMŰVÉSZ ÜNNEPLÉSE. Baumhorn Lipót, a nagy Lechner Ödön jeles munkatársa önálló művei közt nemrég fejezte be huszonötödik templomépítését. A jubiláris épület a Bethlen-téri izr. templom. A Pesti Izr. Hitközség, valamint a VII. kerületi templomkörzet, barátai és a Liget Club számos tagja, élükön dr. Hajdu Marcell hitközségi alelnök, Bánó Dezső, Vértés Emil előjáró, Eppler Sándor főtitkár, Bokor Izsó hitközségi tanácsos vezetésével üdvözölték és művészi verteüzst serleget adtak át az ünnepeltnek. Dr. Hajdu üdvözlőbeszéde után Bánó Dezső köszöntötte a jeles építőművészt barátai nevében, akik közt jelen voltak Tausz Lipót, Bloch Sándor, Hoffmann Benedek, Reisz Gyula, Papp Salamon, Rein Arthur, Sándor József, Schweitzer Henrik és mások. Baumhorn meghatottan és szerényen köszönte meg az ünneplést. — A serleg Guttmann Imre ezüstműves műhelyében (VII. Erzsébet körut 15.) készült.

KLEINBERGER PÁL, az ismert Váci utcai Klepa ékszerüzlet tulajdonosa, eljegyezte a pesti társaság egy népszerű fiatal tagját, Weisz Irént, Weisz Béla bőrnagykereskedő leányát.

KÖSZÖNETNYILVÁNITÁS. Weisz Mór, a IX. kerület, Páva utcai templomkörzet előjárója ezuton fejezi ki hálás köszö-

netét a Pesti Chevra Kadisa Szeretetháza. dr. Kövesi Géza igazgató főorvosnak és dr. Popper Hurgó orvosnak, valamint Szoffer József gondnoknak, azért, hogy a mult héten elhunyt fivérét, Weisz Vilmos Fülöpöt 14 éven át a legnagyobb szeretettel és gondossággal és a családot potló figyelemmel kezelték és ápolták az intézetben. Weisz Mór egyike a Szeretetház első alapítóinak.

KÖSZÖNETNYILVÁNITÁS. Mindazoknak, akik boldogult édesapám, Szilágyi Miksa sirkőleplezésén megjelentek, ezuton fejezzük ki hálás köszönetünket. Özv. Szilágyi Miksáné, Szilágyi (Palásti) László és a család többi tagjai.

POLLÁK MARGIT és RADÓ OSZKÁR a Pesti Izr. hitközség tisztviselői f. hó 31-én, vasárnap délután 2 órakor tartják esküvőjüket a Dohány utcai templomban.

A VIII.-IX. KER. IZR. NŐEGYLET folyó évi január hó 31-én ½6 órai kezdettel jóléti intézményei javára táncsal egybekötött hangversenyt rendez a Pesti Izr. Hitközség Goldmark-termében, amelyen a főváros legkiválóbb művészei működnek közre. Belépődij ára 2.— pengő.

(x) **ULLMANN ANDOR, negyedszázados jubileuma.** Bensőséges meleg ünnepelésben részesítette a Részvénytársaság Villamos és Közlekedési Vállalatok Számára (Trust) dr. Ullmann Andor vezérigazgatóhelyettes, aki január 1-én töltötte be a vállalatnál működésének 25-ik esztendejét. Atyja jóhirű orvos volt Budapesten, igen gondos nevelésben részesítette. Tanulmányainak befejeztével, 1907 január 1-én lépett, mint tisztviselő a Trust szolgálatába. Csakhamar titkár lett és kiváló képességei olyan lendületesen vitték előre, hogy hét év mulva már a vállalat ügyvezető igazgatója lett, most pedig, négy esztendő óta, vezérigazgatóhelyettes. Ez a lendületes, mindig fölfelé ivelő pályafutás a legjobb bizonyítéka annak az eredményes munkásságnak, amelyet az elmúlt negyedszázad alatt kifejtett. A villamossági ipar hatalmas fejlődése bő teret nyújtott képességeinek kifejlesztésére és érvényesítésére. A Trust külföldi tárgyalásait legnagyobb-részt Ullmann Andor folytatta, aki lebilincselő modorával mindig új barátokat tudott szerezni vállalatának. Tisztviselői rajonganak érte, amint igen nagy népszerűségnek örvend a társadalmi életben is.

Felolős szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára egész évre 30 pengő, egyszerű papiron 20 pengő.

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda, Budapest, VII. Rombach u. 8. — Telefon: József 42-3-09.

KÖNNYEN AKAR JÁRNI KELNI ?

Palma

SARKOT KELL VISELNI.

NEIGER J.

ALAPITVA :
1887.

rituális konyhája
világmárka

Budapest, VI., Teréz-körút 4 sz.

A súlyos gazdasági helyzetre való tekintettel árainkat
rendkívüli módon leszállítottuk. Palesztinai kóser borok
állandóan raktáron.

FAVORIT

ruhafestő és vegy-
tisztító és gőzmo-
só üzem

BUDAPEST, Paulay Ede-u. 51

Szombaton zárva.

TAUBER ÁRON

כשר kóser mézárské

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 10. SZ.

Telefon: J. 422-83.

A pesti izr. hitk. Rabbiságának fel-
ügyelete alatt. Elsőrendű cukorgyári
hizlalásból származó marha-, borju-
és birkahusok. Vágott baromfi áru-
sítás! Rendelések házhoz szállítatnak.

30 év óta fennálló üzletemet Kertész-
utca 43. sz. alól VI. Király-utca 58.
alá helyeztem át.

Telefon: Automata 24-0-85.

Seidner Lipót

Posztó, divatszövet és szabókellékek
áruháza. Billiárd, játékasztal és
íróasztal posztók. Ebédlőasztal,
padló- és dekoráció filcek.

SIREMLÉKEK

bel és külföldi márványokból leg-
olcsóbb árban részletfizetésre is
kaphatók. Tervrajzok díjtalanul.

EICHBAUM MÓR

sirkőgyáros

BUDAPEST, V., POZSONYI-UT 1-3

TELEFON; 245-74.

KUFFLER ÉTTEREM

Elismert
kóser
házikoszt

1902. ÓTA FENNÁLL. Egy terem-
mel kibővítve, újonnan átalakítva.

VI., Vilmos császár-ut 39. (Hajós-utca sarkán)

Menürendszer délben, este.

SIDOL

fém, ablak és márvány
tisztítására a legalkal-
masabb.